

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Рівне – 2020

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету.

Цюлопа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 30.01.2020 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2020. – Вип. 6. – 272 с.

ISBN 978-966-416-720-5

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Гарлайчук О.В.</i> Дидактична гра як засіб виконавсько-технічного розвитку скрипалів-початківців.....	5
<i>Мазур Д.В.</i> Стан розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів.....	11
<i>Пастушенко Л.А., Пастушенко А.С.</i> Основні тенденції формування гуманістичних цінностей сучасного вищого навчального закладу.....	16
<i>Прокопюк Л.В., Овсіюк Н.М.</i> Специфічні особливості студійної роботи вокалістів.....	21
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Технологічні основи колективного виконавства.....	29
<i>Топоровський Н.Ю.</i> Специфіка фаху диригента-хормейстера.....	38
<i>Ужинський М.Ю., Прокопюк Л.В.</i> Роль сучасних звукових технологій у концертній роботі вокалістів.....	42
<i>Устенко К.О., Гарбуз Т.В.</i> Формування творчої активності у студентів в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.....	49
<i>Филипчук М.С.</i> Виконавські прийоми та техніки гри на бас-гітарі: теоретико-методичний аспект.....	57

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Брикайло Н.В.</i> Бандурне мистецтво на теренах України: генеза та шляхи розвитку.....	66
<i>Бульботка А.А.</i> Українська сучасна духовна хорова музика: аспекти побутування.....	73
<i>Валентюк Т.А.</i> Життєдіяльність Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне: заснування та ключові етапи розвитку.....	79
<i>Даюк Ж.Ю., Проказюк Р.І.</i> Вплив європейської культури на зародження піаністичного мистецтва України.....	89
<i>Даюк Ж.Ю., Шишка Я.М.</i> Культурно-історичні аспекти виникнення та розвитку струнно-смичкових інструментів.....	94
<i>Дем'янюк О.О.</i> Штрихи до педагогічного портрету Людвіга Котлара.....	100
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічна і диригентська спадщина Елеонори Скрипчинської в історичному часі української музичної культури (до 120-річчя від дня народження).....	105
<i>Закопець Л.М.</i> Методологічні аспекти роботи над звуком на початковому етапі навчання гри на гобої.....	114
<i>Заходякін О.В., Лістратова Т.М.</i> Передумови становлення та розвитку естрадно-джазового виконавства в Україні.....	122
<i>Корнієва А.Г., Фарина Н.П.</i> Ім'я Соломії Крушельницької в контексті національного бренду.....	126
<i>Марцинковський С.Л.</i> Секрети педагогічної майстерності Станіслава Димченка.....	132

<i>Нестерчук О.В.</i> Концерт фа-мажор для фортепіано з оркестром Джорджа Гершвіна: художньо-виконавський аспект.....	143
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> До питання становлення та розвитку українського фортепіанного мистецтва.....	149
<i>Прит К.О.</i> Теоретичний аналіз школи bel canto.....	155
<i>Прищепя Т.Б.</i> Творчий портрет музиканта-мультиінструменталіста Богдана Прищепи	161
<i>Рокіщук І.І., Белік В.М.</i> Мікшерний пульт як складова частина концертно-турової звукорежисури	165
<i>Столярчук Б.Й.</i> Уляна Кот – майстриня, берегиня традиційної української культури	172
<i>Трофімчук К.А.</i> Культурно-музичне середовище Америки ХХ століття: стилістичні ознаки та особливості розвитку	176
<i>Харитон І.М.</i> Авторство давньоукраїнської церковної монодії.....	184
<i>Хоменюк Т.С.</i> Феномен творчості Майкла Джексона: вокально-виконавський аспект	190
<i>Якимчук С.Н., Піддубник В.Г.</i> Генеза хорової культури Галичини у світлі духовних традицій другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	195
<i>Яковець О.М.</i> Особливості фактури у бандурній музиці Г.Хоткевича	202

РОЗДІЛ ІІІ.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Смаль-Стоцька І.М.</i> Європейський досвід впровадження інклюзивної освіти	210
<i>Гедьфалві Т.І.</i> Розвиток музичного слуху молодших школярів засобами карпатського фольклору	216
<i>Кобиланська К.О.</i> Організація самостійної роботи учнів у процесі фортепіанної підготовки.....	222
<i>Кривчук І.П.</i> Нетрадиційний урок як середовище розвитку музичного інтересу молодших школярів	228
<i>Палаженко О.П., Єгоров А.С.</i> Зміст музично-просвітницької діяльності студентів-магістрантів у мистецьких закладах вищої освіти	235
<i>Солдатенко А.Л., Радковська Л.М.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учнів-підлітків	241
<i>Томчук О.В., Крижановська Т.І.</i> Розвиток стильової грамотності учнів 8-11 класів на уроках інтегрованого курсу "Мистецтво".....	247
<i>Цаун Р.В.</i> Методика роботи з дитячим фольклорним ансамблем.....	254
<i>Шихова Г.І.</i> Педагогічні особливості застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва	260
Про авторів	268

викладачі мистецького спрямування мають мати повне уявлення про професійну рефлексію як сукупність рефлексивних фахово-необхідних умінь та цілеспрямовано розвивати дане вміння у студентів, особливо у майбутніх керівників інструментальних колективів, оскільки вони є музичною елітою і безпосередньо несуть відповідальність за результати та здобутки власної творчої діяльності.

Висновки. Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що професійна рефлексія у студентів – майбутніх керівників інструментальних колективів – вищих навчальних закладів мистецького спрямування розвивається, як правило, стихійно. На нашу думку, теоретико-методичне забезпечення студентів у контексті застосування ними професійної рефлексії у процесі управління колективним виконавством є недостатнім. Дана проблематика потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Література:

1. Колеватов В. А. Рефлексивные механизмы переработки информации в системах социального управления / В. А. Колеватов // Социология информационных процессов. – Новосибирск : Веды, 2005. – С. 252–265.
2. Огурцов А. П. Рефлексия / А. П. Огурцов // Новая философская энциклопедия : в 4 т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд ; науч.-ред. совет: предс. В. С. Степин, зам. предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. – Москва, 2001 – Т. III. – С. 44–45.
3. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен. ; пер. с англ. – Москва : Когито-Центр, 1999. – 144 с.
4. Савчин М. Педагогічна психологія : [навч. посіб.] / М. Савчин. – Київ : Акадевидав, 2007. – 424 с.
5. Хуторской А. В. Деятельность как содержание образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 8. – С. 107–114.

•

УДК 378.041-05

*Пастушенко Л.А.,
Пастушенко А.С.*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Анотація. У статті розглядаються основні тенденційні положення процесу формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів з'ясовуються функції і визначаються чинники формування гуманістичних цінностей.

Анотація. В статье рассматриваются основные тенденционные положения процесса формирования гуманистических ценностей у будущих учителей выясняются функции и определяются факторы формирования гуманистических ценностей.

Anotation. The article deals with the main tendentious principles of future teacher's humanistic values formation. Functions are considered and factors of humanistic values formation are found out.

Україні, яка йде шляхом гуманізації й демократизації суспільства, радикальних економічних реформ в умовах технічного прогресу, потрібні люди, що відповідають завданням нового майбутнього суспільства і володіють самостійністю думок і почуттів, свободолубством, особистою творчою активністю без надмірного посилення на колектив, милосердям тощо. Нова дійсність вимагає людини з високим почуттям гідності, високим рівнем свідомості і світогляду.

Реформування освітньо-виховної галузі в нашій державі спрямоване на підняття на вищий щабель гуманістичного виховання, освоєння фундаментальних цінностей людства, серед яких чільне місце посідають гуманістичні цінності.

Гуманітарна освіта й виховання повинні виступати носіями кращої культурної спадщини, головне – створити умови для цілеспрямованого систематичного розвитку людини як суб'єкта діяльності, як особистості і як індивідуальності.

Основною метою формування гуманістичних цінностей залишається ідеал, який іде з глибини віків, – усебічно розвинена особистість. Як компонент моральної свідомості, ідеал, на думку І. Костів, є зразком для наслідування та уявлень про бажані цілі.

В основі формування гуманістичних цінностей лежать такі тенденції:

1. Визнання особистості вищою соціальною цінністю;
2. Цілеспрямоване формування гуманістичних цінностей, свідомості, світогляду як неподільного процесу.

Цілком закономірно, що гуманістичні цінності в людині формуються під час навчального процесу. Велику роль тут відіграє гуманітарна освіта – сукупність знань у галузі суспільних наук (філософії, філології, історії, права, економіки, мистецтвознавства) і пов'язаних з ними практичних навичок і вмінь. Гуманітарна освіта має велике значення в загальному розвитку людини, у її розумовому і моральному вихованні.

Вищий навчальний заклад – це важлива сходинка, по якій людина наближається до знань, до духовних джерел, до свого професійного становлення. Саме тут відбувається формування гуманістичних цінностей особистості. Далі відбувається шліфування її основного інтелектуально-духовного капіталу. Навчально-виховний процес повинен ставити перед собою основну мету – збудити, дати виявитися самостійним творчим силам особистості.

Як бачимо, основною і визначальною категорією педагогічної антропології є категорія виховання, як спосіб людського буття, головна умова виживання людства. І ось чому. По-перше, виховання або цілеспрямований вплив на людину є можливим тому, що воно відповідає природі людини, її основним видовим особливостям. Справді, тільки

людина, як істота розумна, здатна до самоаналізу, самоспостереження, самооцінки, самоконтролю, без чого, власне, неможливий виховний процес. Тільки людина, як істота духовна, здійснює пошук істини, добра і краси, орієнтується на ідеальні образи й уявлення, керується совістю, соромом, почуттям обов'язку. Як істота соціальна, людина не може не турбуватися про те, схвалюють, засуджують або байдужі до неї принаймні б значущі для неї люди, чи відповідає вона панівним у цьому соціумі нормам, вимогам, цінностям. Це робить її податливою до виховання. Як істота, яка не має меж досконалості, людина об'єктивно завжди готова до змін і самозміни, а одним з основних умов її продуктивного існування є самовдосконалення, провоковане і підтримуване вихованням.

Важливо зазначити, що у будь-якому віці у кожної людини є, умовно кажучи, "референтний вихователь". Він може бути як однолітком "вихованця", так і старшим або молодшим за віком. Вихователем може бути як окрема людина, так і група людей. Ці люди можуть реально існувати поряд з тим, хто виховує, або бути відокремленими від нього в часі і просторі, або ж взагалі бути вигаданими персонажами. Функцію референтного вихователя може виконувати по відношенню до себе і сама людина, причому з досить раннього віку.

По-друге, виховання має цілісний і суперечливий характер. Його цілісність у тому, що воно задовольняє не тільки видові потреби кожної людини – виховуватися і бути вихованим. Воно має задовольняти і потреби людського суспільства – мати вихованих громадян. Своєю чергою зміст уявлень про вихованість громадян залежить від типу культури конкретного суспільства, його політичного і економічного стану. В одних випадках вихованість розуміється майже виключно як відповідність встановленим стандартам і готовність зберігати традиційні норми, вимоги, цінності суспільства. В інших – акцент робиться на здібності людей до нестандартного мислення і поведінки, на прагненні ламати усталені канони, зразки, форми громадського та індивідуального буття.

Виховання у вищому навчальному закладі логічно продовжує шкільний період виховання, який характеризується важливим етапом сформованості світоглядних переконань та розвитком громадянської активності юнацтва. Світогляд особистості – основне виховне завдання середньої школи, оскільки вбирає в себе систему відносин, ставлень та цінностей особистості. Вони функціонують у свідомості у формі світоглядних ідейно-громадських, наукових, моральних, естетичних, професійних, релігійних та інших переконань, що характеризують принципи ставлення молоді людини до суспільства, природи і самої себе.

Основна мета виховної роботи вищої школи полягає, передусім, у забезпеченні національного характеру і спрямованості навчання, розвитку почуття любові до свого народу, шанобливого ставлення до його культури, мови і традицій, у вихованні почуття національної гордості та гідності

вихованців. Чи не найважливішою метою навчально-виховного процесу є виховання інтелігентності вихованців вищого навчального закладу, що включає як професійну, так і моральну, політичну, правову, естетичну, екологічну, світоглядну культуру особистості. Мета виховання у вищому навчальному закладі визначається розвитком високого професіоналізму майбутніх спеціалістів, їхньої готовності до ринкових норм життя самостійності мислення, а також формуванням духовності, що полягає у становленні високих морально-етичних життєвих норм поведінки в найширшому спектрі стосунків особистості.

Для організації виховного процесу у вищому навчальному закладі створюється і функціонує відповідна інфраструктура: ректорат, деканат, професорсько-викладацький колектив, ради з виховної роботи, заступники декана з виховної роботи, наставники, куратори студентських академічних груп, бібліотеки, клуби, студентські спортивні об'єднання, мистецькі колективи, різного роду соціальні служби тощо.

Робота всіх учасників інфраструктури підпорядкована і об'єднана загальними принципами виховної роботи, серед яких – системність, послідовність і наступність, єдність логічного, історичного, національного і загальнолюдського у вихованні, принцип гуманітаризації та гуманізації навчального процесу, співробітництва, партнерства і взаємодії між викладачами і студентами, принцип індивідуального підходу у вихованні тощо.

Важливим виховним засобом вищої школи є студентський гурт, що розпочинає своє функціонування зі студентської академічної групи, продовжується студентським гуртом курсу, факультету і вузу в цілому. Виховна суть студентського гурту – в наданні можливості утвердити або переосмислити молодого людиною свій соціальний статус, в утвердженні чеснот і цінностей. Творче ставлення до навчання, прояв наполегливості (постійна готовність до занять, "сидіння" в бібліотеці, зростаюча компетентність) завжди фіксуються в студентському гурті. Студент радіє успіхові в навчанні, що формує його впевненість і рівень власної гідності. Успіх у навчанні має бути поміченим відповідними особами виховної інфраструктури вищого навчального закладу.

Мета і зміст виховного процесу, визначення виховних засобів і виховної інфраструктури вищого навчального закладу диктують необхідність усвідомити сукупність виховних завдань, що мають вирішуватись як важлива складова навчально-виховного процесу у вищій школі для досягнення мети виховання:

1. Не порушити сподівання студента у правильності вибору навчального закладу, професії, за необхідності провести відповідні корекції; переконати першокурсників про винятковий період їхнього життя, унікальну можливість у студентські роки надолужити упущене в інтелектуальній роботі над собою, у самовихованні інтелігентності, наукової приналежності, здатності до постійного самовдосконалення.

2. З основного педагогічного кредо К. Ушинського випливає: коли ми хочемо виховувати особистість у всіх відношеннях, потрібно знати її у всіх відношеннях. Тож необхідно вивчати вихідні інтелектуальні та інші можливості студента, знати його нагальні потреби, не полишати наодинці зі своїми проблемами, запобігати негативізму і запущеності в навчанні.

3. Турбуватися про студента щодо поселення і умов його проживання, про здоров'я і здоровий спосіб життя, раціональні умови навчання і відпочинку, заняття спортом і культурне зростання.

4. Найважливішим виховним завданням навчального закладу є турбота про створення багатого духовного життя колективу та особистості, коли, принаймні в академічній групі, за переконанням В. Сухомлинського, пробуджуються, розвиваються і задовольняються інтелектуальні, професійні, моральні, естетичні та інші інтереси і кожний студент на рівні своїх можливостей отримує задоволення від навчання. Цей постулат означає: кожний студент має бути сильним хоч би у певному навчальному предметі. За що він здобуває шану в колективі. Надзвичайно важливо стежити і домогтися того, аби кожен зі студентів досяг успіху у навчанні. Успіх, своєю чергою, формує внутрішньо-спонукальний мотив для навчання і наукового пошуку. Навчання стає важливою і превальованою діяльністю, тож такого студента важко збачити на манівці, віднайти примарну альтернативу навчання.

5. Важливим виховним завданням вищої школи є створення системи консультування студентів, що вже функціонує в багатьох вузах України. Цю функцію може виконувати підготовлений до такої роботи куратор або представник деканатської комісії. В майбутньому – це тьютор, до функції якого входить систематичне багаторічне спілкування наставника-викладача із малою групою вихованців з навчально-наукових та інших питань студентського буття.

6. Необхідним виховним завданням вищого навчального закладу наразі є створення дієвого зв'язку навчального закладу з батьками студентів. Це символізує реальну відповідальність вищого навчального закладу за долю своїх вихованців і врешті випускників. З іншого боку, форма зв'язку батьків студента із деканатом породжує почуття спільної відповідальності за підготовку спеціалістів вищої кваліфікації.

7. Виховним завданням, що символізує наближення вищих навчальних закладів України до європейських стандартів відповідно з Болонськими домовленостями, є розвиток демократичних засад навчально-виховного процесу. Вони проявляються в трьох напрямках – управлінському, що зумовлює розвиток студентського самоуправління; змістовому, що передбачає право студентів на визначення змісту освіти, вибір навчальних предметів і навіть викладача.

8. Умовно останнім і надто важливим виховним завданням сучасного вищого навчального закладу є подолання дефіциту викладача, що

здатний пробудити інтерес студентів до навчання, викликати бажання студентів до співпраці.

Висновок. Такий приклад турботливого ставлення держави і відповідно вищого навчального закладу до студента має унаслідуватись і примножуватись і в Україні. Суть виховання у вищому навчальному закладі якраз не у подеколи незабезпеченому проголошенні важко виконуваних виховних завдань, або намірів виховання студентів, а, як стверджується в педагогічній антропології, в створенні найсприятливіших умов для самовиховання спеціалістів з вищою освітою, як інтелектуальної еліти суспільства. Сподіваємося, такі умови навчання студентів, якраз і сприятимуть максимальному вихованні в людині людського.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2-х кн. КН.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч. – Метод, видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Кучерявий О.Г. Професійне самовиховання у вищій школі: Навчальний посіб. – К.: Освіта України, 2010. – 200 с.
3. Невмержицький О. А. Навчання і виховання // Педагогіка вищої школи / В.П. Андрущенко та ін. К.: Педагогічна думка, 2009. – 256 с. – С. 170-175.
4. Невмержицький О.А. Філософія розвитку сучасної педагогічної антропології в Україні: монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – 301 с.
5. Філософія освіти. Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенко, І. Предборської. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 329 с.
6. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання нації // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб. – К., 1997. – С. 22-23.
7. Ігнатенко П.Р. Співвідношення національних і загальнолюдських цінностей у вихованні// Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб. – К., 1997. – С. 47-63.
- 8.6. Цінності освіти і виховання: Науково-методичний збірник / За заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – 161 с.

•

УДК 784

*Прокопюк Л.В.,
Овсіюк Н.М.*

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДІЙНОЇ РОБОТИ ВОКАЛІСТІВ

Анотація. У статті аналізується специфіка роботи вокалістів в студії звукозапису, розглядається увесь процес проходження звукотехнічного тракту вокалу, характеризується акустика студійних кімнат і засоби художньої виразності для вокалістів, на основі практичного й педагогічного досвіду викладачів.

Ключові слова: співочі голоси, судія, звукозапис, обробка вокалу, звуковий сигнал.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 02.04.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 15,81. Наклад 100 пр. Зам. 28.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».